

Михаило Симић, РИМОКАТОЛИЧКА ЦРКВА И СРБИ, Београд 1991, 301 стр.

Познати публициста Михаило Симић огласио се новом књигом; "Римокатоличка црква и Срби", поред неколико већ објављених публицистичких дела последње деценије. Широко образовање и обавештеност писца, јасноћа у изградњи врло сложених питања и изразито савремена тема, не могу оставити равнодушним било којег читаоца овог штива.

Писац, најпре, даје генезу католичке цркве, односно папства, њено политичко обележје, као и вековна настојања да се придобије и световна и духовна власт. Добро се уочава значајна улога коју су поједине религије одиграле у историји људског друштва. Многобројна места у књизи привлаче пажњу: опис непосредних повода за деобу хришћанске цркве на Западу (католичку), и Источну (православну) још почетком XI века, те удаљавање двеју цивилизација једне од друге; делатност Растка Немањића (свети Сава) као писца, дипломате и свештеног лица; драконске казне у Душановом законнику за латинску јерес; унијаћење српског и православног живља кроз историју; конкордати на југословенским просторима (босанско-херцеговачки 1881, аустројски 1885, црногорски 1886, српски 1914); тајни Лондонски протокол 1915. и друго. Писац запажа да је Ватикан последњи признао Краљевину СХС (6. XI 1919) због својих посебних интереса. Подробно се описује предисторија, дуги ток припреме и доношење конкордата између два светска рата између Ватикана и Краљевине Југославије, те његово усвајање у Народној скупштини 1937; отпор Српске православне цркве конкордату; антиконкордатске демонстрације; сукоби народа са полицијом; смрт патријарха Варнаве и, најзад, одлука Владе Краљевине Југославије да повуче конкордат.

Правна анализа тридесет седам чланова конкордата (стр. 171-248) представља, у овој књизи, место које за правника има највећу вредност. Уз сваки члан конкордата дата је званична критика Српске православне цркве, затим одбрана од оних који су га доносили и потом пишчев коментар, односно његова анализа критике и одбране и, на крају "синтеза анализе и показатељи" (стр. 244-248). Писац се, истовремено, исказује и као правник, историчар и социолог. Ове успело штиво нас је определило, у првом раду, да дамо приказ овог публицистичког дела у једном превасходно правничком стручном и научном часопису.

Ова тема, праћена кроз десет векова, свакако, тражи и много потпунију обраду и коришћење научне апаратуре. Писац се труди да књигу приближи што шире кругу читалачке публике, те није избегао непроверене описе неких догађаја, посебно у време доношења и одбијања конкордата (четири загонетне смрти браће Росић, од којих је један и патријарх Варнава; разлози одлагања у доношењу и ратификацији конкордата и др.). Књига се завршава речима Светог оца папе Пије XI о конкордату са Краљевином Југославијом, на дан 15. децембра 1937. године, приликом свечане предаје кардиналских знакова:

"Доћи ће дан - а веолео бих да то не мора казати, али сам дубоко уверен - доћи ће дан када неће бити мален број душа које ће зажалити што нису широкогрудно, великодушно и активно примили тако велико добро као што је оно које је заступник Исуса Христа нудио њиховој земљи и то (не) само ради црквене, верске слоге нације, већ и ради њене социјалне и политичке слоге, мада одлучно одбијамо да политика буде наша ствар, наш посао" (стр. 299).

На жалост, догађаји у другом светском рату за време усташке Независне Државе Хрватске, испунили су ове предсказајуће речи на најгори могући начин за српски народ.

Завршићемо приказ навођењем самог писца у предговору:

"Биће овде доста података. Биће и доста питања: Али тек ту и тамо понеки закључак. Јер, још увек има докумената који су недоступни истраживачима. Уложен је труд да ово буде материјал читаоцу заинтересованом

за оно време и оне односе, да би добио још једну степеницу ка здању свога сазнања о догађајима који су уткани и у наше дане”.

Наше је мишљење да је писац дао много више од овога што је сам, скромно, назначио.

др Стеван ЂОРЂЕВИЋ

Драган Николић, КРИВИЧНИ ЗАКОНИК КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ, Градина, 1991.

На писмо кнеза Александра Карађорђевића, од 1. јуна 1855. године, у којем је изложио потребу за доношењем ”подпуног Законика Криминалног” и указао да су постојећи кривични прописи недовољни и несразмерно строги”... што повода страном изображеном свету дају да овај уобште законе наше као варварске и противне духу столетија у коме живимо оцењује и критикује”. Совјет је одговорио негативно. Између осталих, у писму Совјета били су наведени и следећи аргументи против доношења кривичног законика: ”... човек добар не потребује закон. Закон је записан у његовом срцу. По овом владајући се, он нигде не долази у прилику да се на њега закон обрати... закон је производ нужде к предупређењу зла, и само се пише за оне који су зли, закон је подобан лекарству, а лекарство здрав не узима, већ болестан. Наш, пак, народ у овом смотрењу тако је добар и тако је здрав како можда ни један у Европи... наш је народ још у стању патријархалном, непросвећен још у оном степену у коме се до измишљања родова злочинства достиже... и уколико се злочинства при њему догађају, ова су колико ретка, толико и проста. И потом као што је наш народ још у стању непокованом тако ће боље бити у овом одржавати га, руководећи га досадашњим мерама к добру његовом и не производи у њему потребе које он сам не осећа”.

Показаће се да је исхитрено одбијање било израз анимозитета који је већина чланова Совјета осећала према кнезу Александру Карађорђевићу, због бројних политичких потеза којима је игнорисао интересе чланова Совјета, а не из стварног убеђења о сувишности кривичног законика.

Поновљена Кнежева иницијатива наишла је на одјек и 11. II 1856. год. Совјет је формирао комисију, а 12. V 1860. год. Казнителни законик Кнежевства Србије ступио је на снагу са потписом Кнеза Милоша Обреновића, који се у међувремену вратио у Србију.

Поред Грађанског законика, Казнителни законик је најзначајнији правни акт који је донет у Србији у IX веку. Кнежевину Србију карактерисала је изузетно богата законодавна активност која је била израз настојања да се правним регулисањем убрза економски и друштвени развој. Правно наслеђе Србије из IX века још увек није на адекватан начин историјски и научно валоризовано. Износиле ову констатацију у уводном делу монографије, аутор Д. Николић потенцира неколико битних момената који су га определили, како у избору теме, тако и у одређивању концепције на којој почива овај рад.

Николић истиче да Законик из 1860. год. заслужује посебно интересовање већ самом чињеницом да је на српском правном подручју важио до 1. јануара 1930. год., до ступања на снагу јединственог југословенског Кривичног законика, што је за наше услове задивљујућих 70 година трајања. Као истраживач правно-историјског усмерења, аутор је своје напоре подредио основаном задатку који је себи поставио, да осветли историјски контекст у којем је настао овај закон и у којем је требало да врши своју функцију. У том циљу у првом делу монографије, насловљеном ”Србија педесетих година 19. века”, дат је преглед структуре становништва које 92% у том периоду чине сељаци. Николић указује на факторе раслојавања на селу и на покушаје државе да одређеним мерама модернизује пољопривреду која је била основна привредна делатност. Педесетих година IX века већи градови у Србији почињу изразитије да се изграђују по узору на европске градове, са значајном